

Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Teoriden Uygulamaya

Gülşah TAŞÇI · Seyfi KENAN

Dr. Gülşah TAŞÇI - Prof. Dr. Seyfi KENAN

YÜKSEKÖĞRETİMDE ULUSLARARASILAŞMA Teoriden Uygulamaya

ISBN 978-625-7676-66-3

DOI 10.14527/9786257676663

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye’de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000’in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilmektedir.

I. Baskı: Nisan 2021, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Ay-bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Ltd. Şti.
Çetin Emeç Bulvarı 1314. Cadde No: 37A-B Çankaya/ANKARA
Tel: (0312) 472 58 55

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 46661

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Dr. Gülşah TAŞÇI

2018 yılında “Yükseköğretimde Uluslararasılaşma: Türkiye Örneği 1995-2014” (Danışman: Prof. Dr. Seyfi Kenan) başlıklı doktora teziyle Marmara Üniversitesinde Eğitim Yönetimi ve Denetimi doktora derecesini almıştır. Taşçı, doktora tez aşamasında TÜBİTAK bursunu kazanarak George Washington Üniversitesi (ABD) GSEHD programında 2017-2018 yılları arasında ziyaretçi araştırmacı olarak bulunmuştur (Mentor: Dr. Bernhard Streitwieser). Bu süreçte George Washington Üniversitesi, GSEHD, Advanced Studies Program for Visiting Scholar Programını başarı ile tamamlayarak sertifika almaya hak kazanmıştır. Yine aynı yıl New York'taki Cornell Üniversitesi'nden (ABD) “Women Leadership” (Kadın Liderlik) sertifikası almaya hak kazanmıştır. Bu süreçte CIES Symposium (2017) ve NAFSA Research Symposium'a (2018) katılmıştır. Taşçı, şu an İstanbul 29 Mayıs Üniversitesinde tam zamanlı olarak çalışmaktadır. Araştırmacının çalışma alanları arasında yükseköğretimde uluslararasılaşma, yükseköğretim politikaları, yükseköğretimde karşılaştırmalı eğitim, kadın liderlik ve cinsiyet çalışmaları yer almaktadır.

ORCID No: 0000-0003-0701-2824

Prof. Dr. Seyfi KENAN

İlk, orta, lise ve üniversite eğitimini İstanbul'da tamamladı. Lisanüstü eğitim ve doktora için New York şehrine gitti (1994); eğitim felsefesi alanına yoğunlaşırken eğitim, felsefe ve tarih programlarında disiplinlerarası yöntemle çalıştı ve çalışmalarını Columbia Üniversitesi'nde tamamladı (2003). Bu üniversitede eğitim, kentleşme, program geliştirme ve kültürlenme konularında gerçekleştirilen farklı projelerde araştırmacı ve yürütücü olarak görev aldı (1996-2003). İstanbul'a döndü (2003) ve çeşitli araştırma, proje çalışmaları ve öğretim için Kahire, New York, Pekin, Kopenhag, Heidelberg ve Viyana'da bulundu. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi'nde dersler vermeye başladı (2007) ve hâlen aynı fakültenin Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı'nın yanı sıra Uluslararası ve Karşılaştırmalı Eğitim Anabilim Dalı'nın da öğretim üyesidir. İlgi alanları arasında modern eğitim felsefeleri, üniversite eğitimi ve uluslararasılaşma, karşılaştırmalı düşünce tarihi, Türk eğitim düşüncesi ve deneyiminin dönüm noktaları, eğitim programları ve öğretim, Türkler ve Avrupa arasında yaşanan sosyo-kültürel etkileşim yer almaktadır.

ORCID No: 0000-0002-3773-7693

ÖN SÖZ

“Uluslararası olma veya uluslararasılaşma üniversitenin ve bilimin olmazsa olmazıdır.”

Uluslararasılaşma son yıllarda popüler bir konu olarak karşımıza çıkmasına rağmen köklerinin çok eskilere dayandığı bilinmektedir. Dünyanın hızla değiştiği düşünüldüğünde toplumu değiştirecek kurumlardan biri olarak karşımıza çıkan üniversitelerin uluslararası arenadaki yolculuğu yükseköğretimin gündem konuları arasındadır. Bu sebeple, araştırmalar son yıllarda çok daha fazla disiplinlerarası ve uluslararası hale gelerek birçok üniversite ve araştırmacı tarafından kapsamlı biçimde ve çoklu perspektifte bir yaklaşımla ele alınmaktadır. Ancak, şimdiye kadar, disiplinlerarası çalışmalara rağmen ülkemizde henüz “uluslararasılaşmanın sadece uluslararası öğrenci” olarak algılandığı görülmektedir. Oysaki uluslararasılaşmanın kapsamlı ve bütünleşik bir çerçevede ele alınması gereken bir konu olduğu düşünüldüğünde uluslararasılaşmanın kavramsal çerçevesinin oturtulması ve bakış açısının değiştirilmesi sürecinde elinizdeki bu kitabın okuyucunun ihtiyaç duyacağını tahmin ettiğimiz boşluğu doldurma açısından önemli bir kaynak olacağı ve gelecek araştırmacıların bu bilgileri güncelleyerek daha da geliştireceği kanısındayız.

Geleceğin üniversitesi ve öğrencilerinin uluslararası öğretime ve örgütlenmeye derinlemesine hazırlanması, makro düzeyden (YÖK) mikro düzeye (Üniversiteler) yükseköğretim politikalarını, değişen uluslararası perspektifte kendi kurum kimlikleri ile birlikte hangi alanda başarılı olmayı hedeflediklerini belirlemesi kaçınılmaz bir gerekliliktir. Bunun yanı sıra ulusal ve uluslararası perspektifte yükseköğretim kurumlarının çok kapsamlı bir bakış açısıyla ele alınması ve çoklu karşılaştırmalı örnek olay yönteminin teorik alt yapıya dayandırılarak uygulanması açısından kitabın ilkler arasında yer alacağına inancımız sonsuzdur. Öte yandan uluslararasılaşma kavramını anlamak Simon’un da belirttiği gibi “Uluslararasılaşmaya giden bir yola koyulmak, önemli ilk adımdır.” (Simon, 2013, s.50). Dolayısıyla bu kitabın bir diğer özelliği, uluslararasılaşmayı araştıran bir araştırma olmasının yanı sıra; uluslararasılaşan bir araştırmacının, bir doktora öğrencisinin bir araştırmacı olarak bu yolda adanmışlığının hikayesidir.

Bu kitapta, genel olarak yükseköğretimde uluslararasılaşma üzerinde durulmuştur. Altı bölümden oluşan bu çalışmada;

- (1) Yükseköğretimde Uluslararasılaşma,
- (2) Uluslararasılaşma Politikaları ve Modelleri,

- (3) Türkiye'de Yükseköğretimin Uluslararasılaşması,
- (4) Dünyada Uluslararasılaşma Deneyimleri,
- (5) Türkiye'de Uluslararasılaşma Deneyimleri Teoriden Uygulamaya,
- (6) Tartışma Sonuç ve Öneriler adlı bölümler yer almaktadır.

Kitabın birinci bölümünde, yükseköğretimde uluslararasılaşmanın tarihsel arkaplanı, gerekçeleri, uluslararasılaşmanın fırsatları ve zorlukları, türleri, uluslararasılaşmayı etkileyen faktörler ele alınmıştır.

İkinci bölümünde, uluslararasılaşma politikaları, stratejileri ve modellerine ilişkin konularına değinilmiştir.

Üçüncü bölümde, Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşması, Türkiye'de yükseköğretiminin yapısı, tarihçesi ve boyutları çerçevesinde ele alınmıştır.

Dördüncü bölümde, dünyada uluslararasılaşma deneyimleri ülkeler bazında ele alınarak tartışılmıştır.

Beşinci bölümde, Türkiye'de uluslararasılaşma deneyimleri uygulamaları örnek olarak seçilen üniversiteler kapsamında seçilen üniversitelerin uluslararasılaşma resmi ortaya konmuştur.

Son olarak altıncı bölümde ise, uygulamaya yönelik elde edilen veriler tartışılarak bu doğrultuda önerilerde eğitim politikacılarına ve liderlerine önerilerde bulunulmuştur.

Genel olarak bu kitap, yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik teoriden uygulamaya yönelik çizdiği çerçeve ile yükseköğretimde uluslararasılaşma alanında kapsamlı çalışmalardan biridir. Bu yönüyle gerek eğitim politikacılarına gerekse de araştırmacıların çalışmalarında kaynak olarak kullanabileceği ve faydalı olacağı düşünülmektedir. Özel olarak ise, kitabın yükseköğretim alanına ilgi duyan akademisyen, lisansüstü ve lisans öğrencilerine yol gösterici bir nitelik taşıyacağı umulmaktadır. Uluslararasılaşma yaşanır felsefesi ile uzun ve yorucu bir süreç sonucunda vücut bulan bu doktora çalışmasına katkı sağlayan TÜBİTAK'a ve Prof. Dr. Seyfi Kenan'a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca bu kitabın siz değerli okuyuculara ulaşmasını sağlayan Pegem Yayıncılık çalışanlarına sonsuz teşekkürlerimizi sunarız.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	v
-------------	---

1. BÖLÜM

YÜKSEKÖĞRETİMDE ULUSLARARASILAŞMA

Giriş.....	1
Uluslararasılaşmanın Tarihsel Arka Planı	6
Uluslararasılaşmanın Tanımı	12
Uluslararasılaşmanın Gerekçeleri	17
Akademik Yansımaları.....	19
Ekonomik Yansımaları	23
Politik Yansımaları	24
Sosyo-Kültürel Yansımaları	25
Uluslararasılaşmanın Fırsatları ve Zorlukları	26
Uluslararasılaşma Türleri	32
Uluslararasılaşmayı Etkileyen Faktörler.....	34
Öğrenciler.....	34
Müfredat	40
Öğretim Elemanları	42

2. BÖLÜM

ULUSLARARASILAŞMA POLİTİKALARI VE MODELLERİ

Uluslararasılaşma Politikaları	45
Sorbonne Bildirisi'nden Avrupa Yükseköğretim Alanı'na	46
Sorbonne Bildirisi	47
Bologna Bildirisi	47
Lizbon Bildirisi	48
Prag Bildirisi	48
Berlin Bildirisi	48
Bergen Bildirisi	49
Londra Bildirisi	49
Leuven/Louvain-la-Neuve Bildirisi	49
Budapeşte/Viyana Bildirisi	49
Bükreş Bildirisi	50

Yerevan Bildirisi	50
Uluslararasılaşma Stratejileri	52
Uluslararasılaşma Modelleri	59
Yön Modeli	60
Süreç Modeli	60
Reaktif ve Proaktif Model.....	61
Uluslararasılaşmada Değerlendirme ve Kalite İlişkisi	63

3. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE YÜKSEKÖĞRETİMİN ULUSLARARASILAŞMASI

Türkiye'de Yükseköğretiminin Yapısı	71
Üniversiteler	72
Türkiye'de Yükseköğretimin Uluslararasılaşmasının Tarihçesi	74
Öğrenci Boyutu.....	80
Öğretim Elemanı Boyutu	85
İş Birlikleri, Akreditasyon, Denklik, Tanıtım ve Markalaşma.....	86
Uluslararası Üniversite Sıralamaları	87

4. BÖLÜM

DÜNYADA ULUSLARARASILAŞMA DENEYİMLERİ

ABD.....	93
Diğer Ülkeler.....	96

5. BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ ÜNİVERSİTELERİN ULUSLARARASILAŞMA DENEYİMLERİ TEORİDEN UYGULAMAYA

Yöntem	102
Evren ve Örneklem/Çalışma Grubu	107
Veri Toplama Araçları.....	109
Verilerin Analizi	111
Nitel Bulgular	113
Makro Analiz	113
Mikro Analiz.....	116

A Üniversitesi Örneği	116
B Üniversitesi Örneği	120
C Üniversitesi Örneği	124
Nicel Bulgular	128

6. BÖLÜM

TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

Tartışma	145
Makro Düzeyde Sonuçlar ve Tartışma.....	145
Mikro Düzeyde Sonuçlar ve Tartışma	151
Nicel Sonuçlar ve Tartışma.....	166
Sonuç	171
Öneriler.....	173
Araştırmacılara Öneriler	173
Yöneticilere Öneriler.....	174
Politika Yapıcılara Öneriler	175
Kaynakça.....	177

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Yükseköğretim Tarihi Arka Planı	12
Tablo 2. Uluslararasılaşma Söylemi	15
Tablo 3. Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın İçerik Olarak Gelişimi	51
Tablo 4. Uluslararasılaşma Stratejileri	57
Tablo 5. 2017- 2018 Türlerine Göre Akademik Birim Sayıları.....	74
Tablo 6. Uluslararası Öğrenci Sayısına Göre İlk Beşteki Üniversiteler (2013-2014) ...	84
Tablo 7. Keşfedici Desen Uygulamasının Temel Prosedür Akış Şeması.....	104
Tablo 8. Nitel Makro Analiz Sonucunda Oluşan Tema, Alt Tema ve Kategoriler	114
Tablo 9. Nitel A Üniversitesi Analiz Sonucunda Oluşan Tema, Alt Tema ve Kategoriler	118
Tablo 10. Nitel B Üniversitesi Analiz Sonucunda Oluşan Tema, Alt Tema ve Kategoriler	122
Tablo 11. Nitel C Üniversitesi Analiz Sonucunda Oluşan Tema, Alt Tema ve Kategoriler	126
Tablo 12. Öğretim Üyelerinin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları.....	128
Tablo 13. Öğretim Üyelerinin Yaş Değişkenine İlişkin Dağılımları	128
Tablo 14. Öğretim Üyelerinin Medeni Durumlarına Göre Dağılımları	129
Tablo 15. Öğretim Üyelerinin Unvan Değişkenine İlişkin Dağılımları	129
Tablo 16. Öğretim Üyelerinin Bilim Dalı Değişkenine İlişkin Dağılımları.....	130
Tablo 17. Öğretim Üyelerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımları	130
Tablo 18. Öğretim Üyelerinin Yurt Dışı Deneyim Değişkenine İlişkin Dağılımları	130
Tablo 19. Öğretim Üyelerinin Yabancı Dil Seviyesi Değişkenine İlişkin Dağılımları	131
Tablo 20. Güvenirlilik.....	131
Tablo 21. Üniversitelerin Uluslararasılaşmasına İlişkin Akademisyen Görüşleri Ölçeğine Ait Alt Faktörlerin Ortalama Değerleri	132
Tablo 22. Üniversitelerin Uluslararasılaşmasına İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşmasını Sınamak İçin Yapılan Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları	132
Tablo 23. Üniversitelerin Uluslararasılaşmasına İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Yaş Değişkenine Göre Farklılaşmasını Sınamak İçin Yapılan Anova Test Sonuçları	133
Tablo 24. Üniversitelerin Uluslararasılaşmasına İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Medeni Durum Değişkenine Göre Farklılaşmasını Sınamak İçin Yapılan Bağımsız Gruplar T Test Sonuçları	134
Tablo 25. Üniversitelerin Uluslararasılaşmasına İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Farklılaşmasını Sınamak İçin Yapılan Kruskal Vallis H Testi.....	134

Tablo 26. Üniversitelerin Uluslararasılaşmasına İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Akademik Ünvan Değişkenine Göre Farklılaşmasını Sınamak İçin Yapılan Kruskal Vallis H Testi	135
Tablo 27. Üniversitelerin Uluslararasılaşmasına İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Bilim Dalı Değişkenine Göre Farklılaşmasını Sınamak İçin Yapılan Anova Test Sonuçları	136
Tablo 28. Üniversitelerin Uluslararasılaşmasına İlişkin Akademisyen Görüşlerindeki Ortaya Çıkan Anlamlı Farklılığın, Motivasyon-Destek Alt Boyutunda Hangi Alt Değişkenler Arasında Olduğunu Sınamak İçin Yapılan Post Hock Scheffe Sonuçları.....	138
Tablo 29. Üniversitelerin Uluslararasılaşmasına İlişkin Akademisyen Görüşlerindeki Ortaya Çıkan Anlamlı Farklılığın, Politika Alt Boyutunda Hangi Alt Değişkenler Arasında Olduğunu Sınamak İçin Yapılan Post Hock Scheffe Sonuçları.....	139
Tablo 30. Üniversitelerin Uluslararasılaşmasına İlişkin Akademisyen Görüşlerindeki Ortaya Çıkan Anlamlı Farklılığın, Gerekçe Alt Boyutunda Hangi Alt Değişkenler Arasında Olduğunu Sınamak İçin Yapılan Post Hock Scheffe Sonuçları.....	140
Tablo 31. Üniversitelerin Uluslararasılaşmasına İlişkin Akademisyen Görüşlerindeki Ortaya Çıkan Anlamlı Farklılığın, Katılım Alt Boyutunda Hangi Alt Değişkenler Arasında Olduğunu Sınamak İçin Yapılan Post Hock Scheffe Sonuçları.....	141
Tablo 32. Üniversitelerin Uluslararasılaşmasına İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Üniversite Türü Değişkenine Göre Farklılaşmasını Sınamak İçin Yapılan Bağımsız Gruplar T Test Sonuçları	142
Tablo 33. Üniversitelerin Uluslararasılaşmasına İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Yurt Dışı Deneyim Değişkenine Göre Farklılaşmasını Sınamak İçin Yapılan Bağımsız Gruplar T Test Sonuçları	143
Tablo 34. Üniversitelerin Uluslararasılaşmasına İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Yabancı Dil Seviyesi Değişkenine Göre Farklılaşmasını Sınamak İçin Yapılan Bağımsız Gruplar T Test Sonuçları	143
Tablo 35. Dünya Üniversite Sıralamalarına Göre Genel Göstergeler	159

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Yükseköğretimde Uluslararasılaşmanın Gereçekçeleri	18
Şekil 2. Yükseköğretimde Uluslararasılaşmanın Gereçekçeleri	19
Şekil 3. Yükseköğretimin Uluslararasılaşması	33
Şekil 4. Ülkelere Göre Uluslararası Öğrenci Sayılarının Dağılımı (2010)	38
Şekil 5. Dünyadaki Uluslararası Öğrenci Sayıları	39
Şekil 6. Uluslararasılaşma Modelleri.....	62
Şekil 7. Bütüncül Uluslararasılaşmayı Değerlendirme Modeli	66
Şekil 8. Uluslararasılaşma Küpü	68
Şekil 9. Türkiye'nin Uluslararası Öğrenci Sayısı (2000-2016).....	82
Şekil 10. Türkiye'yi Tercih Eden Uluslararası Öğrencilerin Dağılımı.....	83
Şekil 11. 2012 Yılı Yükseköğretimdeki Uluslararası Öğrencilerin Gittikleri Ülkelerdeki Toplam Üniversite Öğrencileri İçindeki Payı	84
Şekil 12. Erasmus Programı Gelen ve Giden Öğrenci Sayıları (2005-2013)	85
Şekil 13. Kullanılan Yöntem ve Göstergeler (THE)	90
Şekil 14. Keşfedici Sıralı Desen.....	103
Şekil 15. Nitel Boyut İçin Maksimum Çeşitleme.....	109
Şekil 16. Veri Toplama Araçları.....	110
Şeki 17. Dünya Üniversite Sıralamalarına Göre Üç Üniversite	159

1. BÖLÜM

YÜKSEKÖĞRETİMDE ULUSLARARASILAŞMA

Özet

Soğuk savaşın sona ermesiyle küreselleşmenin etkisi yerel ile küresel olanın, ulusal ile uluslararası olanın iç içe geçtiği alanlar oluşturmuştur. Küreselleşme ile birlikte, bilginin teknoloji ve iletişim araçlarıyla yayılım hızı, yükseköğretim sisteminin yeniden yapılandırılması sorununu gündeme getirmiş ve yeni arayışlara yöneltmiştir. Bu arayışlarından biri olarak son yıllarda popüler konular arasına giren “Yükseköğretimde Uluslararasılaşma”nın bu yönüyle ülkeler tarafından izlenen politika ve stratejiler bakımından önemi gittikçe artmaktadır. Bu bağlamda bu bölümün ilk aşamasında uluslararasılaşma ve yükseköğretimde uluslararasılaşmanın güncel durumu büyük resim içinde okuyucuya aktarıldıktan sonra, ikinci aşamada yükseköğretimin ortaya ilk çıkışından bugüne kadarki durumu tarihsel perspektif içinde ele alınarak, yükseköğretimin içeriği, tanımı, gerekçeleri, boyutlarının ne olduğu sorusuna yanıt aranmıştır. Bu çözümleme okuyucuya hem akademik hem de kamusal söylem içinde giderek önem kazanan “Yükseköğretimde Uluslararasılaşma” tartışmasının ana parametrelerini vererek yükseköğretimdeki uluslararasılaşma süreçlerinin kuramsal ve kavramsal alt yapısının oluşturulmasını sağlamıştır.

Giriş

Soğuk savaşın sona ermesiyle küreselleşmenin etkisi, yerel ile küresel olanın, ulusal ile uluslararası olanın iç içe geçtiği alanlar oluşturmuştur. Küreselleşme ile, bilginin teknoloji ve iletişim araçlarıyla yayılım hızı, yükseköğretim sisteminin yeniden yapılandırılması sorununu gündeme getirmiş ve yeni arayışlara yöneltmiştir. Bu arayışlarla “Yükseköğretimde Uluslararasılaşma” politikaları, dünyadaki eğitim politikasına yön veren aktörlerin çeşitlenmesi, diğer yandan Bretton Woods Konferansı (hızlandırılmış ekonomik küreselleşme) (Heywood, 2013, s.131) ile uluslararası kurumların ortaya çıkmasının ardındaki süreçte imzalanan antlaşmalarla (Maastricht, NAFTA vb.) ve “ulusaşırı şirketlerle” bu süreç hızlanmış (Giddens, 2013), oluşturulan güç politikalarıyla da uluslararasılaşmanın yönünü belirleyen etmenler arasına girmiştir.

Bu akış yükseköğretimi bir yandan zenginleştirirken diğer yandan özerkliği-kontrol alanını daraltmaktadır. Sınırların kalktığı yeni yükseköğretim yapılanmaları bir anlamda yeni küresel yönetim şekli gibi durmakta, analitik yöne-

tim becerisine sahip yükseköğretim kurumları başarılı sayılırken bu beceriden yoksun kalanlar ve zararlarından kendini koruyamayanlar başarısız sayılmaktadır. Uluslararasılaşmanın ikilemi olarak adlandıracağımız bu söylem, bir taraftan aktörler tarafından güç imgesi olarak adlandırılırken, diğer yandan araçsallaştırılması ile dikkat çekmektedir.

Bunun yanı sıra yükseköğretimde öğrenim gören öğrencilerin sayısının Dünya Bankası verilerine göre 2030 yılında 414 milyonu bulacağı öngörülmektedir (UNESCO, 2015) Söz konusu öngörü nedeni ile son yıllarda hükümet ve eğitim liderlerinin, yükseköğretimi yaratıcı yollarla geliştirme, yeniden şekillendirme ve reform çabaları içinde oldukları görülmektedir (Chapman ve Austin, 2002, s.3-4). Öyle ki OECD; “Eğitime Bir Bakış” gibi raporlarıyla karşılaştırmalı nicel ve nitel veriler geliştirerek dünyadaki ülkelerin yükseköğrenimdeki büyük resmini görmeye çalışmakta ve dünyada yükseköğrenimin gelecek yıllarda alacağı konum hakkında yeni senaryolar üreterek öngörülerde bulunmaya başladıkları görülmektedir; öte yandan, yükseköğrenimde uluslararasılaşma, sınırların da aşılmasıyla tüm alanlarda bütünleşmenin en önemli stratejilerden biri olarak görülmeye başlanmıştır. Zira yükseköğrenimde yaşanan hızlı gelişim ve değişim çabalarında “Bologna Süreci’nin etkisi de büyüktür. Aynı zamanda pek çok ülkede, giderek uluslararasılaşmaya ilişkin eğilimlerin artması “EUA (Avrupa Üniversiteler Birliği)” ya olan ilgiyi de arttırmıştır. Dolayısıyla, tüm dünyada yaşanan bu hızlı değişimler karşısında birçok ülkenin, yükseköğrenim politikalarını geliştirerek büyük pastadan payı almak ve gücü elde tutmak için çeşitli stratejilerle yeni düzenlemelere gittiği görülmektedir (Taşçı-Kaya, 2014).

Tarihsel süreç içinde 1980’lerin sonlarında uluslararasılaşmanın önemi artarak değişimler meydana gelmiş (Brandenburg ve de Wit, 2011; Teichler, 1999), yükseköğretimde uluslararasılaşma son kırk yıl içinde çeşitli biçimlere ve yapılar bürünmüştür. 1970’ler ve 1980’li yılların başında pek çok ülkede uluslararasılaşma sürecinin temel olarak gelişimi, iş birliği ve dayanışmaya yoğunlaşırken 1980’li yılların ikinci yarısında farklı bir yöne kaymıştır. Uluslararasılaşma Avrupa kıtasının çoğunda, özellikle Erasmus programı gibi bilimsel programlar ve hareketlilik projelerinin gelişimi sayesinde yoğunlaşmış; dayanışmadan başlayarak müfredat gelişimine kadar öğrenci ve öğretmen değişimine doğru da gerçekleşmiştir. Öte yandan, Birleşik Krallıklar ve Avustralya gibi ülkelerde ise önem, yardımlaşmadan çıkıp ticarete doğru kaymıştır (de Wit, 2013).

1990’lı yıllara gelindiğinde uluslararası öğrencilerin çoğunun geldiği ülkeler olmaları nedeniyle Asya ekonomik krizinden etkilenen Avustralya ve Birleşik Krallıklar, uluslararasılaşmanın ulus ötesi eğitim, sınırötesi eğitim transferi veya kıyılar ötesi eğitim olarak da anılan yeni bir yöne doğru kaymasına öncülük etmiş-

lerdir. “Madem onlar gelmiyor, biz neden gitmiyoruz?” yaklaşımı ile üniversiteler, Singapur, Malezya, Vietnam, Güney Afrika ve benzeri ülkelerde alt kampüsler ve imtiyazlı faaliyetler geliştirmişlerdir (de Wit, 2013, s.22). 1990’lardan beri özellikle ABD, Avustralya ve İngiltere yükseköğretimde uluslararasılaşmada baskın olmuştur (Porforio, 2012, s.22). Küreselleşmenin karşısında uluslararasılaşmanın “sosyal fenomen” olarak adlandırılması (Chan, 2013), 1999 yılında “Bologna Bildirisi’nin imzalanması ile yükseköğretimde uluslararasılaşma hız kazanmış (Aerdan vd., 2013); Bologna ve Lizbon stratejileri ile de uluslararasılaşmanın iki boyutu ön plana çıkmıştır: “iş birliği ve yarış” (de Wit, 2011, 2013).

Günümüze doğru gelindiğinde ise yükseköğretimde uluslararasılaşmanın son zamanlarda neoliberal perspektife de dayandırıldığı görülmektedir. Wadhwa ve Jha (2014), liberal küreselleşme eğilimi ve dolayısıyla uluslararasılaşma konusunda “teknolojik yeniliklerin rolüne” vurgu yapmaktadır (Heywood, 2013). Nitekim yükseköğrenim deneyiminin ve küreselleşmesinin bir ilintisi olarak üniversitelerin strateji planlarında uluslararasılaşmaya yer vermesi (Allen ve Ogilvie, 2004 akt. Taşçı Kaya, 2014), birçok yükseköğretim kurumunun sistemlerini uluslararası hale getirmesi (Chan, 2013), küresel öğrenci hareketliliği ve küreselleşme stratejileri 21. yüzyılın en hızlı gelişen eylemsel politikaları arasında yer almasına yol açmaktadır. Bu gelişmelere paralel olarak yükseköğrenimin yapılandırılması sürecinde uluslararasılaşma üzerine yapılan çalışmaların da gün geçtikçe arttığını belirtmek gerekir (Streitwieser, 2014). Özellikle de Asya’nın yükselen önemi, Orta Doğu, Latin Amerika ve Afrika’daki gelişmeler yükseköğretim manzarasını ve bu şekilde uluslararası boyutunu da değişime uğratmaktadır (de Wit, 2013, s.23). Bunun yanı sıra uluslararasılaşma hareketleriyle birçok yükseköğretim kurumu sistematik yaklaşımı tercih ederek yönetim konuları, altyapı ve hizmette uluslararası ofislerin rolü ile ilgili düzenlemelere gitmektedir (Teichler, 1999). Bununla birlikte yükseköğretimde uluslararasılaşma hareketliliklerinin genellikle iki yaklaşım içerdiği görülmektedir:

İlki Asyalı öğrencilerin, Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Avustralya’daki akademik sistemlere girişlerini içerir. İngiltere, Avustralya, Kanada gibi ülkeler, ekonomik yarışta yer alma isteği ile vize ve göç koşullarını düzenleyerek dereceler vermektedir. Bir diğer yaklaşım ise AB çatısında oluşturulan öğrenci hareketliliğini teşvik edici programlardır (Altbach vd., 2009).

Dünyadaki bu gelişmelerle birlikte OECD’nin 2003 yılında “Yeni Eğitim Politikası Sorunları” adlı toplantısında ortaöğretime katılımı artırmak ile ilgili hedeflerini ortaya konmasıyla üniversiteler üzerindeki baskıyı artırdığı görülmektedir. Dolayısıyla, bu durum uluslararasılaşma ile ilintili kararlar alınmasını gerektir-